

## ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA JÚL 2024

Zbierkovým predmetom mesiaca júl 2024 je *šarkan od Štefana Meliša*.

Nedávno zosnulý ľudový rezbár, spisovateľ a zberateľ povestí, Štefan Meliš (1928 – 2024) z Papradna vytvoril počas svojho života veľa originálnych drevených plastík. Niektoré sa dostali do zbierkového fondu múzea. Pri príležitosti nedávneho úmrtia pána Meliša sme za zbierkový predmet mesiaca vybrali jednu z nich a pripomenuli si jeho jedinečnú tvorbu.

Z lipového dreva vyrezaný *šarkan* bol do etnografického zbierkového fondu múzea prijatý v roku 2005. Predmet je dôkazom zručnosti autora. Zároveň poukazuje na jeho fantáziu a umelecké cítenie. Zdroj inšpirácie autora nachádzame v slovenskej ľudovej rozprávke "Bača a šarkan". Rozprávka hovorí o salašnom gazdovi, ktorý našiel v skale jaskyňu s pokladom. Had z jaskyne ho zaprisahal, aby nikomu neprezradil, čo videl. Bača však svoju prísahu porušil. Obávanému čiernokňažníkovi všetko vyrozprával. Za trest sa ocitol na šarkanovi, ktorý s ním lietal ponad hory. Zhrozený prosil Boha o pomoc až ho napokon šarkan zo seba striasol a bača sa razom našiel na zemi.

Šarkan (drak) je rozprávková obluda s podobou okrídleného jaštera. Predstavuje štvornohé fantastické zviera majúce znaky dvoch živočíšnej druhov – vtáka a plaza. Môže mať jednu alebo viacero hláv a je schopný lietať a chrliť z tlamy oheň. Po odseknutí jednej hlavy mu dorastie ďalšia. Často sa vyskytuje v stredoeurópskych rozprávkach či povestiach, záznamy o ňom figurujú dokonca v historických kronikách. V kresťanskej tradícii je drak symbolom zla, nad ktorým víťazí svätý Juraj. V slovenských rozprávkach má šarkan buď živočíšne (potrava) alebo ľudské (únos ženy a manželstvo s ňou, únos nebeských telies) ciele. V prvom prípade disponuje len základnými charakteristikami: ide o zviera, čo chce výlučne žrať (predovšetkým ľudí). V druhom prípade sa šarkan správa ako človek, má podobné vzťahy, obydlie a ako človek aj bojuje. V takom prípade je schopný prejavovať ľudské emócie v podobe pomoci hrdinovi.

Draky a dračie motívy sa na celom svete vo výtvarnom a slovesnom umení dodnes tešia popularite. Časté sú v literárnom žánri fantasy v dielach autorov ako J. R. R. Tolkien, J. K. Rowlingová, U. K. Le Guinová, Ch. Paolini či G. R. R. Martin.

Autor: Mgr. M. Malo, VM v PB

Grafika: Mgr. J. Chudovská, VM v PB